

XXIII skyrius

Administraciniai teismai

doc. dr. ERNESTAS SPRUOGIS
prof. dr. MILDA VAINIUTĖ

XXIII SKYRIAUS TURINYS

1. Administracinių teismų įsteigimas ir jų sistema	647
2. Administracinių teismų įgaliojimai	651
3. Administracinių teismų teisėjų skyrimas, jų įgaliojimų pasibaigimas (atleidimas iš pareigų) ir pratęsimas	655

1. Administracinių teismų įsteigimas ir jų sistema

Administracinė justicija, palyginti su baudžiamąja ir civiline justicija, yra jaunesnė ir, galima teigti, pradėjo formuotis tik XVII a. Jos plėtra siejama su kameralistikos mokymu¹⁵⁸⁴, kuris atsirado Austrijoje bei šiandieninės Vokietijos teritorijoje buvusiose kunigaikštystėse ir laisvuosiuose miestuose. Tik XVIII a. pradėjo ryškėti pripažinimas, kad pilietis turi teisę į gynybą nuo neteisėtų viešosios administracijos aktų ir veiksmų, kurią įgyvendinti galėtų administraciniai teismai. Bene pirmosios administracinių teismų užuomazgos pradėjo rasti tik po Didžiosios Prancūzijos revoliucijos, Prancūzijoje įsteigus Valstybės tarybą, kurios funkcijos ilgainiui priartėjo prie šiuolaikinių administracinių teismų funkcijų. XIX a. antroje pusėje administraciniai teismai buvo įsteigti Vokietijoje, Belgijoje, Italijoje ir Ispanijoje, vėliau – ir kitose Europos valstybėse¹⁵⁸⁵. Šiuo metu specializuoti administraciniai teismai veikia 20-yje Europos Sąjungos valstybių: Austrijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Estijoje, Graikijoje, Latvijoje, Lenkijoje ir kt.¹⁵⁸⁶

Pasaulyje nėra vienos bendros valstybių valdymo sistemos, nėra ir vientisos asmenų ginčus su viešąja administracija nagrinėjančios sistemos. Sudėtinga būtų apčiuopti bendrus kriterijus ir preciziškai sugrupuoti skirtingose valstybėse egzistuojančius administracinės justicijos modelius¹⁵⁸⁷. Kartais teigiama, kad istoriškai susiklostė du administracinės justicijos modeliai (formos): bendroji administracinė justicija ir specialioji administracinė justicija. Bendrosios administracinės justicijos šalyse administracinius ginčus nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai ir (arba) kvaziteisminės institucijos, o administraciniai teismai nėra steigiami. Toks modelis būdingas Airijai, Jungtinei Karalystei, Jungtinėms Amerikos Valstijoms, Norvegijai, Rusijai, Šveicarijai ir kt. Antrajam modeliui priklausančiose šalyse veikia ne tik bendrosios kompetencijos, bet ir specializuoti administraciniai teismai, pavyzdžiui, Austrijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje. Vis dėlto toks skirstymas yra sąlygiškas, nes esama tam tikrų modifikacijų, kurias lemia nacionalinių teismų sistemų ypatumai¹⁵⁸⁸. Paminėtina, kad administracinės justicijos modelių raidą daugiausia lėmė tai, kuria teisės tradicija – bendrąja (angl. *common law*, pranc. *droit commun*, vok. *gewohnheitsrecht*) ar civiline (angl. *civil law*, pranc. *droit civil*, vok. *zivilrecht*) – rėmėsi atitinkamos valstybės teisės sistema. Remiantis šiuo kriterijumi, bendrosios teisės tradicijos valstybėse (pvz., Jungtinėje karalystėje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, Kanadoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Airijoje, Maltoje, Kipre ir kai kuriose Šiaurės Europos valstybėse, pvz., Norvegijoje, Danijoje) pirminiame etape asmens ginčą su viešąja administracija paprastai nagrinėja specializuoti ir kvaziteisminės institucijos dariniai, taip pat įvairių pava-

¹⁵⁸⁴ Administracinė teisė neretai kildinama kaip tik iš kameralistikos (vok. *Kameralwissenschaft*) – mokslo apie viešuosius finansus, ekonomiką ir valdymą.

¹⁵⁸⁵ Plačiau: Paužaitė-Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Monografija. Vilnius: Justitia, 2005, p. 19–23; Valančius, V. Nacionalinė administracinė justicija: identiteto paieškos. Iš: *Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai*. Ats. red. V. Valančius. Kolektyvinė monografija, skirta Lietuvos administracinių teismų dešimtmečiui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010, p. 19–20.

¹⁵⁸⁶ Ambrasaitė-Balynienė, G. Administraciniai teismai Europos Sąjungos valstybėse narėse: lyginamieji aspektai. *Administracinė jurisprudencija*, 2007, Nr. 3, p. 276–277. Cituojamame straipsnyje (rašytame 2007 m.) minima 19 valstybių. 2013 m. į ES įstojus Kroatijai, šis skaičius padidėjo iki 20-ties.

¹⁵⁸⁷ Europos Sąjungos valstybių tarybų ir aukščiausiųjų administracinių teismų asociacijos (ACA-EUROPE) nuolat leidžiamuose elektroniniuose biuleteniuose (<http://www.juradmin.eu/index.php/en/newsletter-en>) šia tema pateikiama nemažai duomenų. Vis dėlto apsiribojama tik ES veikiančiais administraciniais teismais; bandymai apibendrinti yra fragmentiški, į rimtesnį akademinį lygį nepretenduojama.

dinimų specializuoti teismai, bet neretai išlieka galimybė, kad kilus rimtų teisės klausimų būtų peržiūrės ir aukščiausiasis bendrosios kompetencijos teismas. Žemyninė Europa, kurios raidą lėmė civilinės teisės tradicija, dažniausiai rinkosi vadinamąją grynosios, arba savarankiškos, administracinės justicijos formą, iš esmės eliminavusią bendrosios kompetencijos teismų dalyvavimą sprendžiant asmens ginčą su viešąja administracija (pvz., Prancūzija, Vokietija, Austrija, Belgija, Olandija, Švedija, Suomija, Lenkija, Bulgarija, Čekija, Lietuva ir kt.).

Lietuvoje apie savarankišką administracinę justiciją pradėta plačiau diskutuoti tik paskelbus nepriklausomybę 1918 metais. Bene didžiausias indėlis, tarpukario laikotarpiu formuojant Lietuvos administracinės justicijos sampratą ir doktriną, priklauso profesoriui M. Römeriui. Jis buvo itin didelis administracinio teismo šalininkas. Savo idėjas M. Römeris dėstė įvairiuose darbuose, o viena žymiausių jo monografijų, skirtų administraciniam teismui, taip ir vadinama – „Administracinis teismas“. Šiame veikale M. Römeris rašė: „<...> yra trys esminės stambiosios teismo funkcijos kategorijos. Pirmosios dvi yra gerai žinomos ir iš senų laikų nusistovėjusios. Jos yra klasiškos mūsų civilizacijos valstybėse. Tai yra: a) civilinis teismas ir b) baudžiamasis teismas. Trečioji kategorija yra jauniausia ir mažiau žinoma. Ji nėra pilnai nusistovėjusi ir iki šiol nėra visumoje teoriškai pilnai nušviesta. Aš ją pavadinsiu: c) valdžios organų darbų teismas.“¹⁵⁸⁹ Anot M. Römerio, „kiekvienai europinei valstybei būtini trys teismai: konstitucinis, administracinis ir kasacinis“. Jis teigė, kad civilinių ir baudžiamųjų teismų veiklą kontroliuoja kasacinis teismas, įstatymų leidėjas – konstitucinis teismas, o administracijos darbų teisėtumui spręsti turi būti sukurtas administracinis teismas¹⁵⁹⁰. M. Römerio įsitikinimu, „administracinis teismas – viena iš rimčiausių teisinės valstybės institucijų, kuria remiasi teisinė valstybė, nes be administracinio teismo valstybė yra tik policinė, bet ne teisinė“¹⁵⁹¹. Tapęs naujai įsteigtos institucijos – Valstybės tarybos – nariu, jis stengėsi įvairiais būdais spręsti administracinio teismo problemą¹⁵⁹².

Pirmą kartą nuostatos dėl administracinių teismų buvo įtvirtintos 1922 m. Lietuvos Valstybės Konstitucijoje, kurios 68 straipsnyje buvo nustatyta, kad „teismas sprendžia administracijos įsakymų teisėtumą“¹⁵⁹³. Šios Konstitucijos skyriaus „Lietuvos piliečiai ir jų teisės“ 18 straipsnyje buvo nurodyta, kad einančio savo pareigas valdininko nuskriaustas pilietis turi teisę įstatyme nurodyta tvarka skųsti jį teismui ir reikalauti atlyginti nuotolius¹⁵⁹⁴. Deja, tokių įstatymų priimta nebuvo. Vėliau, 1928 m. Konstitucijoje, nuostatos dėl administracinio teismo neliko. Jos nebuvo ir 1938 m. Konstitucijoje. Taigi tarpukario laikotarpiu administraciniai teismai nebuvo įsteigti.

1990 m. kovo 11 d. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo grįžta prie idėjos įsteigti administracinius teismus. Tiesa, 1990 m. Laikinajame Pagrindiniame Įstatyme administraciniai teismai dar nebuvo numatyti, tačiau 1992 m. priėmus naują Konstituciją prielaidos administraciniams teismams įsteigti buvo sudarytos, nes jos 111 straipsnio 2

¹⁵⁸⁹ Römeris, M. *Administracinis teismas. Lietuvos universiteto Teisių fakulteto darbai*. Kaunas: Valstybės spaustuvė, 1928, 4 tomas, 2 knyga, p. VI.

¹⁵⁹⁰ *Ibid.*, p. VII.

¹⁵⁹¹ Maksimaitis, M. M. *Römerio mokslas apie valstybę*. Vilnius, 1997, p. 195.

¹⁵⁹² Plačiau: Pranevičienė, B. *Kvaziteismai administracijos kontrolės sistemoje*. Monografija. Vilnius, 2003, p. 126–128; Paužaitė-Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: teorija ir praktika*. Monografija. Vilnius: Justitia, 2005, p. 25–28.

¹⁵⁹³ Valančius, K. L. *Lietuvos valstybės konstitucijos*. Vilnius: UAB „Ekonomikos mokymo centras, antrasis pataisytas ir papildytas leidimas, 2001, p. 30.

¹⁵⁹⁴ *Ibid.*, p. 26.

dalyje buvo nustatyta, kad administracinių, darbo, šeimos ir kitų kategorijų byloms nagrinėti gali būti įsteigti specializuoti teismai.

Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas, paisydamas Konstitucijos, turi plačią diskreciją spręsti (vadovaudamasis, *inter alia*, tikslingumo sumetimais), kokių kategorijų byloms nagrinėti turi būti įsteigti specializuoti teismai, nustatyti kiekvienos kategorijos byloms nagrinėti skirtų specializuotų teismų sistemą, kiekybinę sudėtį ir santykius su bendrosios kompetencijos teismais bei kitų kategorijų byloms nagrinėti skirtais specializuotais teismais. Įstatymų leidėjas taip pat gali spręsti, ar tam tikrų kategorijų byloms nagrinėti skirti teismai sudarys autonomišką, nuo bendrosios kompetencijos teismų ir kitų kategorijų byloms nagrinėti skirtų specializuotų teismų atribotą sistemą, ar bus su jomis (ar viena iš jų) kaip nors susiję organizaciniu, procesiniu ar kokiu nors kitu atžvilgiu. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, kad įstatymų leidėjas pagal Konstituciją negali sukurti tokios pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų sistemos ar (jeigu bylų, kurioms nagrinėti sukuriami atskiri specializuoti teismai, kategorijų būtų ne viena) sistemų, kuri (kurios) iš esmės pakeistų Konstitucijoje įsakmiai nustatytą bendrosios kompetencijos teismų sistemą, perimtų daugumą bendrosios kompetencijos teismų sistemos funkcijų¹⁵⁹⁵. Taigi pagal Konstitucinio Teismo doktriną įsakmiai turi būti įsteigti bendrosios kompetencijos teismai, nurodyti Konstitucijos 111 straipsnio 1 dalyje, o tam tikrų kategorijų byloms (administracinių, darbo, šeimos ir kt.) nagrinėti pagal šio straipsnio 2 dalį gali būti įsteigti specializuoti teismai.

Vykdamas teisinės sistemos reformą ir siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp piliečių teisių apsaugos ir valstybės valdymo poreikių, pagrįstų demokratinėse Europos valstybėse nusistovėjusiais principais bei vertybėmis, Konstitucijoje numatyta galimybė steigti specializuotus teismus pagaliau buvo pasinaudota 1999 m. sausio 14 d. priėmus Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymą¹⁵⁹⁶, kuris įsigaliojo 1999 m. gegužės 1 dieną. Pagrindinis tokių teismų įsteigimo tikslas – sustiprinti žmogaus teisių ir laisvių gynimo teisme garantijas.

Administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad, vadovaujantis Konstitucijos 111 straipsniu, įsteigiami šie administraciniai teismai: 1) Vilniaus apygardos administracinis teismas; 2) Kauno apygardos administracinis teismas; 3) Klaipėdos apygardos administracinis teismas; 4) Panevėžio apygardos administracinis teismas; 5) Šiaulių apygardos administracinis teismas; 6) Aukštesnysis administracinis teismas (Vilniuje); 7) Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius. Remiantis Administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2 straipsnio 2 ir 3 dalimis, konkrečios apygardos administracinio teismo veiklos teritorija sutapo su atitinkamo bendrosios kompetencijos apygardos teismo veiklos teritorija. Aukštesnysis administracinis teismas ir Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrius veikė visoje valstybės teritorijoje.

Taigi 1999 m. steigiant administracinius teismus buvo pasirinktas ne visiškai grynas specialiosios administracijos modelis, kuris buvo laikinas ir pasirinktas motyvuojant ekonominiais argumentais. Vis dėlto jau pirmieji administracinių teismų veiklos metai atskleidė teisinio reguliavimo trūkumų ir spragų: organizacinių (arba struktūrinių), kompetencijos paskirstymo ir kt.¹⁵⁹⁷ Nesklandumų kilo ir dėl to, kad tuo metu veikė adminis-

¹⁵⁹⁵ Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 36-1292.

¹⁵⁹⁶ Administracinių teismų įsteigimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 13-309.

¹⁵⁹⁷ Plačiau: Lapinskas, K. Riomeris ir administracinė justicija Lietuvoje. Iš: *M. Römeris ir šiandiena*. Sud. M. Maksimai-

traciniai teismai pagal jiems nustatytą teisinį statusą buvo dvejopos prigimties: pirmosios instancijos teismai (5 apygardų administraciniai teismai ir Aukštesnysis administracinis teismas) veikė kaip visiškai savarankiški, nepriklausomi nuo bendrosios kompetencijos teismų sistemos, o antrosios instancijos teismas, atliekantis apeliacinę funkciją ir privalantis formuoti bendrą administracinių teismų praktiką taikant įstatymus, buvo įtrauktas į bendrosios kompetencijos teismų sistemą, t. y. veikė kaip Lietuvos apeliacinio teismo sudėtinė dalis (kaip šio teismo Administracinių bylų skyrius). Tokia dviprasmiška administracinių teismų padėtis valdymo ir teisminės kontrolės prasme nebuvo efektyvi. Nutarta ją toliau tobulinti, išgryninti, sukurti atskirą ir autonomišką administracinių teismų sistemą, atribotą nuo bendrosios kompetencijos teismų.

2000 m. rugsėjo 19 d. buvo priimtas Administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas¹⁵⁹⁸, kuriuo administracinių teismų sistema buvo reorganizuota. Svarbiausias pakeitimas buvo tas, kad buvo numatyta reorganizuoti Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyrių bei Aukštesnįjį administracinį teismą į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, sukuriant dviejų grandžių administracinių teismų sistemą.

Taigi vadovaujantis minėtoju įstatymu buvo įsteigti ir nuo 2001 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė šie administraciniai teismai: 1) Vilniaus apygardos administracinis teismas; 2) Kauno apygardos administracinis teismas; 3) Klaipėdos apygardos administracinis teismas; 4) Panevėžio apygardos administracinis teismas; 5) Šiaulių apygardos administracinis teismas; 6) Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas.

Priėmus Lietuvos Respublikos teismų reorganizavimo įstatymą, nuo 2018 m. sausio 1 d. Klaipėdos apygardos administracinis teismas, Panevėžio apygardos administracinis teismas, Šiaulių apygardos administracinis teismas buvo reorganizuoti prijungimo būdu, – šie teismai prijungti prie Kauno apygardos administracinio teismo, šiam teismui suteikiant Regionų apygardos administracinio teismo pavadinimą (šį teismą sudaro Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių rūmai); nuo tada Lietuvoje veikia Vilniaus ir Regionų apygardų administraciniai teismai bei Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas. Taigi Lietuvoje veikia savarankiškos administracinės justicijos modelis su nepriklausomais nuo bendrosios kompetencijos teismų administraciniais teismais¹⁵⁹⁹.

Taigi užtikrinant galimybę teismo baigiamąjį aktą nustatyta tvarka apskūsti aukštesniosios instancijos teismui, Lietuvoje veikia dviejų instancijų administracinių teismų sistema: išnagrinėjus bylą apygardos administraciniame teisme, ji gali būti apeliacine tvarka nagrinėjama Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme, nagrinėjančiame ir teisės, ir fakto klausimus bei formuojančiame vienodą administracinių teismų praktiką aiškinant ir taikant įstatymus. Kadangi kasacijos instituto administracinėse bylose nėra, teisė kreiptis su apeliaciniu skundu į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą nėra ribojama¹⁶⁰⁰.

tis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2000.

¹⁵⁹⁸ Administracinių teismų įsteigimo įstatymo 2, 3, 4, 5, 6 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 85-2567.

¹⁵⁹⁹ Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime konstatavo, jog Konstitucija suponuoja tai, kad instancinė sistema yra nustatyta ne tik bendrosios kompetencijos teismams, bet ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtiems specializuotiems teismams. Tai pasakytina apie iš Konstitucijos kylančius reikalavimus, susijusius, *inter alia*, su: galimybės teismo baigiamąjį aktą nustatyta tvarka apskūsti bent vienos aukštesniosios instancijos teismui užtikrinimu, žemesniosios instancijos teismų organizaciniu ir kitokių nepavaldumu jokiam aukštesniosios instancijos teismui ir procesiniu savarankiškumu bei teismų praktikos formavimu teismams patiems sprendžiant bylas, ir kt.

¹⁶⁰⁰ Pasak G. Ambrasaitės, toks teisinis reglamentavimas, kai į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą gali patekti visos

Taip siekiama užtikrinti, kad administracinėse bylose dalyvaujantys asmenys turėtų teisę pasinaudoti nors viena teismo sprendimo peržiūrėjimo galimybe.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog Lietuvoje yra sukurta dvipakopė administracinių teismų sistema, užtikrinanti kokybišką žmogaus teisių apsaugą, sparčius asmenų ginčų su viešąja administracija nagrinėjimo terminus, vykdanči veiksmingą viešosios administracijos kontrolę¹⁶⁰¹. Dvipakopė administracinių teismų sistema, dėl veiklos efektyvumo ir spartos neretai įvardijama kaip optimali¹⁶⁰², veikia Lenkijoje, Suomijoje, Bulgarijoje, Čekijoje, Austrijoje, Liuksemburge ir kt.¹⁶⁰³

Vertinant lyginamuoju aspektu teigiama, kad Lietuvos administracinės justicijos institucinė struktūra atitinka pažangias Europos tradicijas. Įsteigta dvipakopė sistema priskiriama vadinamajam vokiečių administracinės justicijos modeliui, nes administraciniai teismai nesusiję su vykdomąja valdžia. Taigi Lietuvoje yra įsteigtas specialiosios administracinės justicijos modelis, o šiuo metu galiojantis administracinės justicijos reglamentavimas atspindi visas svarbiausias M. Romerio idėjas, jo išsakytas apie administracinio teismo organizaciją ir kompetenciją¹⁶⁰⁴.

2. Administracinių teismų įgaliojimai

Administracinę justiciją galima apibrėžti kaip teisminių fizinių ir juridinių asmenų ginčų su administracinėmis institucijomis nagrinėjimą. Įvardijami administracinės justicijos požymiai: teisingumo vykdymas, t. y. teismų veikla, vykdoma tam tikra procesine forma; piliečių ir juridinių asmenų ginčų su administracinės valdžios subjektais sprendimas, t. y. bylų dėl vykdomosios valdžios institucijų valdingų veiksmų (neveikimo) teisėtumo ir pagrįstumo nagrinėjimas¹⁶⁰⁵.

be išimties administracinės bylos, iš dalies nulemtas to, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra antroji, o ne trečioji teismo instancija administracinėse bylose. Administraciniai ginčai, kitaip nei civiliniai, prieš jiems patenkančią teismą dažniausiai nagrinėjami ne teismo tvarka – viešojo administravimo institucijose ar nepriklausomose ginčų nagrinėjimo komisijose, ir ši aplinkybė pripažinta viena iš pagrindinių, lemiančių dviejų teismo instancijų administracinėse bylose pakankamumą. Kai ginčas jau būna perėjęs ikiteisminę ginčų nagrinėjimo stadiją, apygardų teismai, veikiančys kaip pirmoji instancija, vis tiek gali būti prilyginami apeliacinės instancijos teismui. Vertindama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo paskirtį, minėtoji autorė daro išvadą, kad „pagal jam priskirtą pagrindinę funkciją šis teismas turėtų būti lyginamas ne su bendrosios kompetencijos apeliaciniais teismais, o su Lietuvos Aukščiausiuoju Teismu“. Ambrasaitė, G. Apeliacija administraciniame teisme: teisės kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą ribojimo galimybės. *Jurisprudencija*, 2006, 6(84), p. 41–47.

¹⁶⁰¹ Neilgai trukus, t. y. jau 2003 m., Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažino Lietuvos administracinius teismus esant efektyvia gynybos dėl (tariamai) netinkamų kalinimo sąlygų priemone, todėl nemažai tokio pobūdžio pareiškimų buvo pripažįstami nepriimtinais kaip tik dėl to, kad nebuvo pasinaudota tinkamomis vidaus gynybos priemonėmis (pvz., Jankauskas prieš Lietuvą, bylos Nr. 59304/00, 2003 m. gruodžio 16 d.).

¹⁶⁰² Bilak, D. A. *Administrative Justice in Lithuania* (2003). Tyrimas atliktas Jungtinių Tautų vystymo programos užsakymu. Šio tyrimo pagrindu, Lietuvą pateikus kaip sektiną pavyzdį, buvo įgyvendinta dvipakopė administracinės justicijos reforma Bulgarijoje.

¹⁶⁰³ ACA/EUROPE yra sukūrusi patogią elektroninę svetainę TOUR OF EUROPE (<http://www.aca-europe.eu/index.php/en/tour-d-europe-en>), kurioje galima rasti detalios informacijos apie ES valstybėse veikiančius administracinius teismus. Plačiau apie Europos Sąjungos teismus, įskaitant ir administracinių teismų struktūrą, jų veiklos organizavimą ir kt. galima paskaityti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo leidinyje *Les Juridictions Des Etats Membres de l'Union Européenne. Structure et organization*. Luxembourg, 2009; Besselinck, L., Bovend'Eert, P., Broeksteeg, H., De Lange, R., Voermans, W. *Constitutional Law of the EU Members States*. Deventer: Kluwer a Wolters Kluwer Business, 2014; Garanta, R., Gerbrandy, A. (red.). *Traditions and Change in European Administrative Law*. Groningen: Europa law publishing, 2011; Fromont, M. *Droit administratif des États européens*. Presses Universitaires de France, 2006.

¹⁶⁰⁴ Butkevičius, L., Kūris, E. Administraciniai teismai. Iš: *Lietuvos teisinės institucijos*. Moksl. red. E. Kūris. Vilniaus universiteto vadovėlis. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 130.

¹⁶⁰⁵ Raižys, D. Administracinių teisės pažeidimų bylų teisingumo problemos. Iš: *Administraciniai teismai Lietuvoje: nū-*

Lietuvos administracinių teismų kompetencija kyla iš Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatyta, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą¹⁶⁰⁶, ir 33 straipsnio 2 dalies, pagal kurią piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskusti jų sprendimus¹⁶⁰⁷, taip pat iš Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalies, numatančios administracinius teismus. Pagal Konstitucijos 111 straipsnio 4 dalį, teismų sudarymą ir kompetenciją nustato Teismų įstatymas.

Pagal Administracinių teismų įsteigimo įstatymo 1 straipsnio 1 dalį, specializuoti administraciniai teismai steigiami skundams (prašymams) dėl viešojo ir vidinio administravimo subjektų priimtų administracinių aktų bei veiksmų ar neveikimo (t. y. pareigų nevykdymo) nagrinėti. Šio įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad administracinių teismų kompetenciją nustato Administracinių bylų teisenos įstatymas (toliau – ABTĮ) ir kiti įstatymai. Pagrindinė administracinių teismų kompetencijos ribas apibrėžianti norma yra ABTĮ 3 straipsnio 1 dalis, nustatanti, kad administracinis teismas sprendžia ginčus dėl teisės viešojo administravimo srityje. Šiame straipsnyje taip pat nurodyta, kad teismas nevertina ginčijamo administracinio akto bei veiksmų (ar neveikimo) politinio ar ekonominio tikslingumo požiūriu, o tik nustato, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas įstatymas arba kitas teisės aktas, ar administravimo subjektas neviršijo kompetencijos, taip pat ar aktas (veika) neprieštaruoja tikslams bei uždaviniams, dėl kurių institucija buvo įsteigta ir gavo atitinkamus įgaliojimus (ABTĮ 3 str. 2 d.). Teismų įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas ir apygardų administraciniai teismai yra specializuoti teismai, nagrinėjantys bylas dėl ginčų, kylančių iš administracinių teisinių santykių. Administracinis ginčas – asmens ir viešojo administravimo subjekto konfliktas arba vienas kitam nepavaldžių viešojo administravimo subjektų konfliktas. Prie administracinių ginčų priskiriami ir tarnybiniai ginčai, taip pat rinkimų ginčai (ABTĮ 2 str. 1 d.).

Taigi Lietuvos administraciniam teismams patikėta nagrinėti kelių rūšių administracinio teisinio pobūdžio bylas¹⁶⁰⁸. ABTĮ 17 straipsnyje įtvirtinta, kokios bylos priskirtos

dienos iššūkiai. Ats. red. V. Valančius. Kolektyvinė monografija, skirta Lietuvos administracinių teismų dešimtmečiui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010, p. 348.

¹⁶⁰⁶ Teisė kreiptis į teismą – tai teisinės gynybos prieinamumo ir universalumo principas, kurio aiškinimas buvo pateiktas ne viename Konstitucinio Teismo nutarime. Pavyzdžiui, 2004 m. gruodžio 29 d. nutarime, pakartodamas jau ankstesniuose nutarimuose išplėtotą doktriną šiuo klausimu, Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad teisinėje valstybėje kiekvienam užtikrinama galimybė savo teises ginti teisme nuo kitų asmenų neteisėtų veiksmų, taip pat nuo valstybės institucijų ar pareigūnų neteisėtų veiksmų. Pagal Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalį, asmeniui turi būti garantuojama teisė turėti nepriklausomą ir nešališką ginčo arbitražą, kuris pagal Konstituciją ir įstatymus iš esmės išspręstų kilusį teisinį ginčą; šią teisę turi kiekvienas asmuo; asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama neatsižvelgiant į jo teisinį statusą; asmenų pažeistos teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar ne; asmens teisės turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai ginamos ir nuo privačių asmenų, ir nuo valdžios institucijų ar pareigūnų neteisėtų veiksmų. Asmens teisių ir laisvių teismo gynybos garantija – tai procesinio pobūdžio garantija, esminis asmens teisių ir laisvių konstitucinio instituto elementas, būtina teisingumo įgyvendinimo sąlyga, neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas. Teisė kreiptis į teismą yra absoliuti. Šios teisės negalima apriboti ar paneigti. Pagal Konstituciją, įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens konstitucinių teisių ir laisvių, taip pat įgytų teisių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Teisės aktais gali būti nustatyta ir ikiteisinė ginčų sprendimo tvarka. Tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeistos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 1-7.

¹⁶⁰⁷ Konstitucinis Teismas 2006 m. sausio 26 d. nutarime konstatavo, kad Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalies nuostata negali būti aiškinama vien pažodžiui, ji aiškintina remiantis Konstitucijos 124 straipsniu, pagal kurį savivaldybių tarybų, jų vykdomųjų organų bei jų pareigūnų aktai ir veiksmai, pažeidžiantys piliečių ir organizacijų teises, gali būti skundžiami teisme. Taigi pagal Konstitucijos 33 straipsnio 2 dalį, piliečiams laiduojama teisė kritikuoti ne tik valstybės, bet ir savivaldybių sprendimus. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 11-410.

¹⁶⁰⁸ Plačiau: Valančius, V. Nacionalinė administracinė justicija: identiteto paieškos. Iš: *Administraciniai teismai Lietuvoje*:

administracinių teismų kompetencijai¹⁶⁰⁹, kurias galima suskirstyti į kelias grupes. Pirmia, administraciniai teismai sprendžia ginčus dėl teisės viešojo ir vidaus administravimo srityje, kitaip tariant, asmens ginčus su viešąja administracija dėl jos priimtų administracinių aktų. Šis įgaliojimas laikytinas klasikine administracinių teismų funkcija, nes ji skirta apsaugoti asmens teises, kai kyla jo ginčai su valstybe, ir įgyvendina Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnyje garantuotą asmens teisę į teisminę gynybą.

Antra, administraciniai teismai atlieka objektyviają teisės normų teisėtumo kontrolę, t. y. nagrinėja bylas dėl norminių administracinių aktų teisėtumo, kurių atitikties Konstitucijai ir įstatymams užtikrinimas nepatenka į Konstitucinio Teismo kompetenciją¹⁶¹⁰. Šiose bylose „administracinio teismo atliekamas vaidmuo yra labai panašus į Konstitucinio Teismo funkciją, skiriasi tik tikrinamų aktų hierarchinis vaidmuo bei teisinė galia. Dėl šios specifinės administracinių teismų funkcijos administracinius teismus galima laikyti tam tikrais Konstitucinio Teismo partneriais, užtikrinančiais teisėtumą valdžios aktų, kurių kontrolė Konstitucinio Teismo kompetencijai nepriskirta“¹⁶¹¹.

Kiti administracijos justicijos uždaviniai – ginti valstybės tarnautojų teises nuo administracijos savivalės, ginti savivaldybių teises nuo valstybės institucijų neteisėtų veiksmų, siekiant užtikrinti demokratiją, spręsti ginčus tarp kitų nepavaldžių administravimo subjektų.

ABTĮ taip pat nurodoma, kokios bylos administracinių teismų kompetencijai nepriskirtos (18 str.)¹⁶¹².

nūdienos iššūkiai. Ats. red. V. Valančius. Kolektyvinė monografija, skirta Lietuvos administracinių teismų dešimtmečiui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010, p. 27; Valančius, V., Norkus, R. Lietuvos administracinės ir baudžiamosios justicijos sąlyčio aspektai. *Jurisprudencija*, 2006, 4(82), p. 92–93; Paužaitė-Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija. Teorija ir praktika*. Monografija. Vilnius: Justitia, 2005, p. 63–138.

¹⁶⁰⁹ Administraciniai teismai sprendžia bylas dėl: 1) valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus; 2) savivaldybių administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti veiksmus; 3) žalos, atsiradusios dėl viešojo administravimo subjektų neteisėtų veiksmų, atlyginimo (Civilinio kodekso 6.271 straipsnis); 4) mokesčių, kitų privalomų mokėjimų, rinkliavų sumokėjimo, grąžinimo ar išieškojimo, finansinių sankcijų taikymo, taip pat dėl mokesčių ginčų; 5) tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės tarnautojas ar pareigūnas, taip pat ginčų, kylančių dėl materialinės atsakomybės ir regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisės įgyvendinimo pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymą; 6) Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos sprendimų ir šios komisijos kreipimusi dėl tarnybos santykių su valstybės tarnautojais nutraukimo; 7) Seimo kontrolieriaus pareiškimo dėl tarnybos santykių su valstybės tarnautojais nutraukimo; 8) ginčų tarp nepavaldžių vienas kitam viešojo administravimo subjektų dėl kompetencijos ar įstatymų pažeidimo, išskyrus civilinius ginčus, priskirtus bendrosios kompetencijos teismams; 9) rinkimų įstatymų ir Referendumo įstatymo pažeidimo; 10) viešųjų įstaigų, valstybės ar savivaldybės įmonių ir asociacijų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus, priimtų sprendimų ir veiksmų (neveikimo) viešojo administravimo srityje teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti veiksmus; 11) bendrijų, politinių partijų, politinių organizacijų ar asociacijų priimtų bendro pobūdžio teisės aktų teisėtumo; 12) užsieniečių skundų dėl atsisakymo išduoti leidimą gyventi ar dirbti Lietuvoje ar tokio leidimo panaikinimo, dėl leidimų gyventi Lietuvoje pakeitimo, dėl skundų dėl prieglobsčio nesuteikimo ar panaikinimo, taip pat dėl perkeliamųjų asmenų skundų dėl perkeliamojo asmens statuso nesuteikimo ar panaikinimo; 13) savivaldybės tarybos prašymų pateikti išvadą, ar savivaldybės tarybos narys, savivaldybės tarybos narys – meras, kuriems pradėta įgaliojimų netekimo procedūra, sulaužė priesaiką ir (ar) nevykdė (prašyme nurodytų) jiems įstatymuose nustatytų įgaliojimų; 14) Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos prašymų kreiptis į kompetentingą Europos Sąjungos teisminę instituciją dėl Europos Komisijos sprendimo dėl tinkamumo, dėl standartinių duomenų apsaugos sąlygų priėmimo ar dėl patvirtintų elgesio kodeksų visuotinio galiojimo (toliau – Europos Komisijos sprendimas).

¹⁶¹⁰ Konstitucinis Teismas 2006 m. kovo 28 d. nutarime yra konstatavęs, jog pagal Konstituciją yra negalimos tokios teisinės situacijos, kad nebūtų įmanoma teisme patikrinti, ar Konstitucijai ir įstatymams neprieštaruja tie teisės aktai (jų dalys), kurių atitikties Konstitucijai kontrolė Konstitucijoje nėra priskirta Konstitucinio Teismo jurisdikcijai, *inter alia*, ministrų išleisti teisės aktai, kiti žemesnės galios įstatymo įgyvendinamieji teisės aktai, taip pat savivaldybės institucijų išleisti teisės aktai. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 32-1292.

¹⁶¹¹ Valančius, V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai. *Jurisprudencija*, 2004, 51(43), p. 70–79.

¹⁶¹² Administraciniai teismai nesprendžia bylų, kurios yra priskirtos Konstitucinio Teismo kompetencijai, taip pat bylų,

Įstatymų leidėjas Teismų įstatymo 29 straipsnyje nustatė, kad apygardos administracinis teismas yra pirmoji instancija administracinėms byloms, įstatymų priskirtoms jo kompetencijai, taip pat atlieka kitas jo kompetencijai įstatymų priskirtas funkcijas (tai įtvirtinta ABTĮ 20 str.). Pagal Teismų įstatymo 31 straipsnį Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pirmoji ir galutinė instancija administracinėms byloms, įstatymų priskirtoms jo kompetencijai; apeliacinė instancija byloms dėl apygardų administracinių teismų sprendimų, nutarimų ir nutarčių; instancija, įstatymų nustatytais atvejais nagrinėjanti prašymus dėl proceso atnaujinimo užbaigtose administracinėse bylose, taip pat atlieka ir kitas jo kompetencijai įstatymų priskirtas funkcijas (ABTĮ 21 str.). Vilniaus apygardos administraciniam teismui yra nustatyta ir papildoma kompetencija (ABTĮ 20 str. 4 d.). Pavyzdžiui, pagal Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo 20 straipsnį šio įstatymo pagrindu Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos koordinavimo komisijos, viešojo administravimo subjektų priimti sprendimai gali būti skundžiami Vilniaus apygardos administraciniam teismui ABTĮ nustatyta tvarka.

Konstitucinis Teismas taip pat yra konstatavęs, kad įstatymų leidėjas, steigdamas specializuotus teismus, privalo nustatyti, kokia tvarka bus sprendžiama bylų teisingumo konkurencija tarp specializuotų teismų ir bendrosios kompetencijos teismų, taip pat (jeigu bylų, kurioms nagrinėti sukuriama atskiri specializuoti teismai, kategorijų būtų ne viena) tarp vienos kategorijos byloms nagrinėti skirtų specializuotų teismų ir kitos kategorijos byloms nagrinėti skirtų specializuotų teismų¹⁶¹³.

Ginčams dėl teisingumo spręsti Lietuvoje yra sukurta speciali institucija – vadinamoji Teisingumo kolegija, kurią įteisina, jos kompetenciją, sudarymo tvarką, kreipimosi į ją procedūrą, taip pat pagrindinius posėdžio ir sprendimo principus nustato Teismų įstatymo 37 straipsnis. Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir Administracinių bylų teisenos įstatymo 22 straipsnyje. Pagal tai bendrosios kompetencijos teismo ir administracinio teismo ginčus dėl teisingumo rašytinio proceso tvarka sprendžia speciali teisėjų kolegija, į kurią įeina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko pavaduotojas ir po vieną šių teismų pirmininkų paskirtą teisėją. Bendrosios kompetencijos teismai motyvuotus prašymus ar nutartis spręsti teisingumo klausimus paduoda per Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, administraciniai teismai – per Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą. Specialios teisėjų kolegijos posėdžiams pirmininkauja Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas. Sprendimas priimamas bendru sutarimu arba kolegijos narių balsų dauguma. Jei balsai pasiskirsto po lygiai, lemia kolegijos posėdžio pirmininko balsas. Nutartis dėl bylos teisingumo neskundžiama. Teisingumo nustatymas Teisingumo kolegijoje yra vienas iš kelių Lietuvoje veikiančios teisingumo nustatymo sistemos metodų (formų) ir „veikia kaip teisinis instrumentas, skirtas spręsti sudėtingiausius, ypatingos analizės ir tarpsteminio sutarimo reikalingus teisingumo klausimus“¹⁶¹⁴. Svarbiausi bendrosios

priskirtų bendrosios kompetencijos arba kitiems specializuotiems teismams. Administracinių teismų kompetencijai taip pat nepriskiriama tirti Respublikos Prezidento, Seimo, Seimo narių, Ministro Pirmininko, Vyriausybės (kaip kolegialios institucijos), Konstitucinio Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų veiklos, kitų teismų teisėjų, taip pat prokurorų, ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir antstolių procesinių veiksmų, susijusių su teisingumo vykdymu ar bylos tyrimu, taip pat su sprendimų vykdymu, ir Seimo kontrolieriaus ir vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus sprendimų (rekomendacijų).

¹⁶¹³ Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 36-1292.

¹⁶¹⁴ Stripeikienė, J. Kai kurios administracinių teismų sistemos įsteigimo dešimtmečio patirtys: Teisingumo kolegija, jos

kompetencijos ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimo kriterijai yra ginčo subjektų teisinė padėtis ir teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, pobūdis¹⁶¹⁵.

3. Administracinių teismų teisėjų skyrimas, jų įgaliojimų pasibaigimas (atleidimas iš pareigų) ir pratęsimas

Pagal oficialiąją Konstitucinio Teismo doktriną, iš Konstitucijos kylantys bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo (paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo (darbo vietų keitimo), atleidimo iš pareigų) teisinio reguliavimo imperatyvai yra *mutatis mutandis*, taikytini ir pagal Konstitucijos 111 straipsnio 2 dalį įsteigtų specializuotų teismų teisėjų korpuso formavimo teisiniam reguliavimui¹⁶¹⁶. Todėl, aptariant administracinių teismų teisėjų skyrimo, atleidimo iš pareigų, perkėlimo ir įgaliojimų pratęsimo klausimus, tikslinga apžvelgti tik šią teismų sistemą sudarančių teismų teisėjų korpuso formavimo ypatumus¹⁶¹⁷.

Administracinių teismų teisėjų skyrimo, atleidimo iš pareigų, perkėlimo ir įgaliojimų pratęsimo klausimus reglamentuoja atitinkamos Konstitucijos ir Teismų įstatymo nuostatos. Teismų įstatymo 66 straipsnyje yra nustatyti siekiančiam tapti apygardos administracinio teismo teisėju asmeniui reikalavimai, kurie yra prilyginami reikalavimams, keliamiems apygardos teismo teisėjui: šių teismų teisėju gali būti skiriamas teisėjų karjeros siekiančių asmenų registre įrašytas teisėjas arba teisės krypties socialinių mokslų daktaras, turintis ne mažesnę kaip ketverių metų teisėjo arba (ir) teisinio pedagoginio darbo stažą, pateikęs sveikatos pažymėjimą; jeigu asmuo vienu metu dirbo teisėju ir teisinį pedagoginį darbą, skaičiuojant šiame straipsnyje nurodytą darbo stažą tokiu laikotarpiu įgytas teisėjo darbo stažas ir teisinio pedagoginio darbo stažas nėra sumuojami. Pagal Teismų įstatymo 67 straipsnio 1 dalį, reikalavimai, keliami asmeniui, siekiančiam tapti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėju, prilyginami reikalavimams, keliamiems Lietuvos apeliacinio teismo teisėjui: jais gali būti skiriamas teisėjų karjeros siekiančių asmenų registre įrašytas teisėjas arba teisės krypties socialinių mokslų daktaras, turintis ne mažesnę kaip aštuonerių metų teisėjo arba (ir) teisinio pedagoginio darbo stažą, pateikęs sveikatos pažymėjimą; jeigu asmuo vienu metu dirbo teisėju ir teisinį pedagoginį darbą, skaičiuojant šioje dalyje nurodytą darbo stažą tokiu laikotarpiu įgytas teisėjo darbo stažas ir teisinio pedagoginio darbo stažas nėra sumuojami. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėju gali būti skiriamas Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas, o Lietuvos apeliacinio teismo teisėju – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjas neatsižvelgiant į darbo stažą Lietuvos apeliaciniame teisme ar Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme.

Specializuotų (šiuo metu įsteigtų administracinių teismų) teisėjų skyrimo tvarka nustatyta Konstitucijos 112 straipsnio 4 dalyje: specializuotų teismų teisėjus ir pirmininkus skiria, jų darbo vietas keičia Respublikos Prezidentas. Šią nuostatą detalizuojančioje Teismų įstatymo 70 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad apygardos teismo, apygardos admi-

veiklos raida ir perspektyvos. Iš: *Administraciniai teismai Lietuvoje: nūdienos iššūkiai*. Ats. red. V. Valančius. Kolektyvinė monografija, skirta Lietuvos administracinių teismų dešimtmečiui. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2010, p. 304.

¹⁶¹⁵ Plačiau: Poška, D. Bendrųjų ir administracinių teismų kompetencijos atskyrimas. Probleminiai aspektai. *Teisė*, 2006, Nr. 59.

¹⁶¹⁶ Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2006, Nr. 51-1894.

¹⁶¹⁷ Apie bendrosios kompetencijos teismų teisėjų skyrimo, atleidimo iš pareigų, perkėlimo ir įgaliojimų pratęsimo klausimus žr. XXII skyriaus 3, 4 ir 5 dalis.

nistracinio teismo teisėją iš įrašytų teisėjų karjeros siekiančių asmenų registre asmenų skiria Respublikos Prezidentas. Vyriausiojo administracinio teismo teisėją iš įrašytų teisėjų karjeros siekiančių asmenų registre asmenų taip pat skiria Respublikos Prezidentas (Teismų įstatymo 71 str. 1 d.). Taigi kad būtų paskirtas arba atleistas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo arba apygardos administracinio teismo teisėjas arba pirmininkas, reikia Respublikos Prezidento sprendimo, o Seimas šioje srityje pagal Konstituciją neturi jokių įgaliojimų¹⁶¹⁸.

Dėl apygardų administracinių teismų teisėjų ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų skyrimo Respublikos Prezidentui pataria Teisėjų taryba (Teismų įstatymo 70 str. 2 d. ir 71 str. 2 d.).

Pagal Teismų įstatymo 28 straipsnį, apygardos administracinis teismas susideda iš šio teismo pirmininko, pirmininko pavaduotojo ar pavaduotojų ir kitų teisėjų. Teismo pirmininko pavaduotojas gali būti skiriamas teisme, kuriame yra ne mažiau kaip dešimt teisėjų. Apygardos administraciniame teisme, kuriame yra daugiau kaip dvidešimt teisėjų, gali būti skiriami du pirmininko pavaduotojai. Šio įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas susideda iš šio teismo pirmininko, pirmininko pavaduotojo ir kitų teisėjų. Apygardos administracinio teismo pirmininką, pirmininko pavaduotoją, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininką, pirmininko pavaduotoją skiria Respublikos Prezidentas Teisėjų tarybos patarimu (Teismų įstatymo 74 str. 1 d. ir 75 str. 1 d.). Apygardos administracinio teismo pirmininkas, pirmininko pavaduotojas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininkas, pirmininko pavaduotojas skiriamas penkeriems metams.

Teismų įstatymo 90 straipsnio 5 ir atitinkamai 6 dalyse nustatyta, kad Vyriausiojo administracinio teismo teisėją ir apygardos administracinio teismo teisėją iš pareigų atleidžia Respublikos Prezidentas. Pagal Konstitucijos 115 straipsnį, teisėjai atleidžiami iš pareigų įstatymo nustatyta tvarka šiais atvejais: 1) savo noru; 2) kai pasibaigia teisėjo įgaliojimų laikas arba jis sulaukia įstatymų nustatyto pensinio amžiaus; 3) dėl sveikatos būklės; 4) kai teisėjas išrinktas į kitas pareigas arba jo sutikimu perkeltas į kitą darbą; 5) kai savo poelgiu pažemina teisėjo vardą; 6) kai įsiteisėja jį apkaltinęs teismo nuosprendis. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog Konstitucijos 115 straipsnyje įtvirtintas reikalavimas teisėjų atleidimo tvarką nustatyti įstatyme reiškia, kad teisėjų atleidimo iš pareigų tvarka turi būti nustatyta ne bet kokiame, o būtent Teismų įstatyme; Teismų įstatyme nustatydamas teisėjų atleidimo tvarką įstatymų leidėjas pagal Konstituciją turi tam tikrą diskreciją, tačiau nustatydamas šią tvarką jis negali, *inter alia*, paneigti ar suvaržyti Konstitucijoje įtvirtintų Respublikos Prezidento, Seimo, taip pat Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje nurodytos specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų¹⁶¹⁹.

Dėl teisėjo atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria Teisėjų taryba, išskyrus atvejus, kai teisėjas yra paskiriamas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėju arba Vyriausybės nariu. Teisėjas, nesutikdamas su atleidimu iš pareigų, turi teisę

¹⁶¹⁸ Diskutuojama, ar nereikėtų keisti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų ir pirmininko skyrimo tvarkos, į skyrimo procesą įtraukiant ir Seimą, taip pat tobulinti su jų atsakomybę susijusius klausimus. Seime yra įregistruotas atitinkamų Konstitucijos straipsnių pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siekiama pakeisti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų ir pirmininko skyrimo tvarką, ją prilyginant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų ir pirmininko skyrimo tvarkai. Tuo pačiu projektu siekiama įteisinti galimybę Vyriausiojo administracinio teismo teisėjus ir pirmininką nuo pareigų nušalinti apkaltos proceso tvarka (žr. projektą Nr. XP-2539(2)). Kol kas šioms pataisoms pritarta nebuvo.

¹⁶¹⁹ Konstitucinio Teismo 2007 m. gruodžio 17 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 134-5427.

per vieną mėnesį nuo atleidimo dienos kreiptis į Vilniaus apygardos teismą (Teismų įstatymo 90 str. 7 ir 9 d.).

Kiek tai susiję su administracinių teismų teisėjų skyrimu, Teismų įstatymo 57 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo į teisėjo pareigas skiriamas iki 65 metų amžiaus. Kai teisėjui sukanka 65 metai, jo įgaliojimai baigiasi. Jeigu teisėjo įgaliojimų laikas pasibaigia bylos nagrinėjimo metu, jo įgaliojimai gali būti pratęsimi tol, kol byla bus baigta nagrinėti arba jos nagrinėjimas bus atidėtas¹⁶²⁰.

¹⁶²⁰ Pagal ankstesnį teisinį reguliavimą, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, Lietuvos apeliacinio teismo, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, apygardos teismo ir apygardos administracinio teismo teisėjo, sulaukusio 65 metų, įgaliojimus jį paskyrusi institucija galėjo pratęsti iki tol, kol jam sukaks 70 metų. Tokiais atvejais teisėjas, pageidaujantis, kad jo įgaliojimai būtų pratęsti, turėjo kreiptis į Respublikos Prezidentą.